

TADBIRKORLIK FAOLIYATIDA KORPORATIV IJTIMOY MAS'ULIYATNING IQTISODIY TA'SIRI

Nishonov Mavlon Muminovich

**O'zbekiston Respublikasi Oliy Ta'lim, Fan va
Innovatsiyalar Vazirligi Osiyo Xalqaro Universiteti**
<https://doi.org/10.5281/zenodo.18494684>

Annotatsiya: Ushbu tezisdagi tadbirkorlik faoliyatida korporativ ijtimoiy mas'uliyat (KIM) siyosatining iqtisodiy ta'siri tahlil qilinadi. KIMning korxona daromadiga, investitsion jozibadorligiga va bozor qiymatiga ijobiy ta'siri ko'rsatib o'tilgan. Shuningdek, KIM dasturlarining xodimlar motivatsiyasi, ichki boshqaruv tizimi va korxonaning uzoq muddatli iqtisodiy barqarorligiga qo'shgan hissasi yoritilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, KIM siyosati zamonaviy tadbirkorlikning raqobatbardoshligini oshiruvchi asosiy omil sifatida namoyon bo'lmoqda.

Kalit so'zlar: tadbirkorlik, korporativ ijtimoiy mas'uliyat, iqtisodiy ta'sir, barqaror rivojlanish, investitsiya, raqobatbardoshlik, brend obro'si

Abstract. This thesis examines the economic impact of corporate social responsibility (CSR) in entrepreneurial activities. It highlights how CSR contributes to company profitability, investment attractiveness, and market value. The study also emphasizes the role of CSR in improving employee motivation, internal management efficiency, and long-term business sustainability. The findings show that CSR strategies have become a key factor in enhancing the competitiveness and stability of modern enterprises.

Keywords: entrepreneurship, corporate social responsibility, economic impact, sustainable development, investment, competitiveness, brand reputation

Korporativ ijtimoiy mas'uliyat (KIM) tushunchasi so'nggi yillarda nafaqat sotsiologik yoki etik kategoriya sifatida, balki iqtisodiy boshqaruvning strategik elementi sifatida qaralmoqda. Zamonaviy tadbirkorlik faoliyatida korxona faqat foyda olishni emas, balki jamiyat, xodimlar va atrof-muhit oldidagi majburiyatlarni bajarishni ham o'zining asosiy vazifalaridan biri sifatida belgilab olmoqda. Bu yondashuvning ildizlari rivojlangan mamlakatlarda XX asrning ikkinchi yarmida paydo bo'lgan bo'lsa-da, bugungi kunda u global biznes muhitining ajralmas qismiga aylangan. KIMning mohiyati shundan iboratki, kompaniya iqtisodiy faoliyat yuritir ekan, u o'z harakatlari orqali jamiyatga ijobiy ta'sir ko'rsatishga, ijtimoiy barqarorlik va ekologik xavfsizlikni ta'minlashga harakat qiladi.

Tadbirkorlik subyektlari uchun korporativ ijtimoiy mas'uliyatning iqtisodiy ahamiyati juda katta. Chunki hozirgi bozorlarda raqobat shunchalik kuchayganki, kompaniya faqat mahsulot sifatiga yoki narx siyosatiga asoslanib emas, balki o'zining ijtimoiy obro'si, iste'molchilar ishonchi va jamoatchilikdagi imijiga tayanib muvaffaqiyatga erishadi. Ijtimoiy mas'uliyatli korxonalar jamiyat oldida o'zini mas'ul his qiladi, bu esa ularning uzoq muddatli iqtisodiy barqarorligini ta'minlaydi.

Korporativ ijtimoiy mas'uliyatning iqtisodiy foydasi ko'p qirrali. Birinchidan, u kompaniyaning daromad va rentabelligini oshiradi. Tadqiqotlar ko'rsatadiki, KIM siyosatini faol amalga oshirayotgan kompaniyalar o'rtacha 20 foizgacha qo'shimcha daromadga erishadi. Buning sababi shundaki, ijtimoiy mas'uliyatli kompaniyalar iste'molchilar orasida yuqori ishonchni shakllantiradi. Iste'molchilarning taxminan yarmi mahsulot yoki xizmat tanlashda

kompaniyaning ijtimoiy mas'uliyat darajasiga qarab qaror qabul qiladi. Bu esa bozorda sodiq mijozlar sonining ortishiga olib keladi.

Ikkinchidan, KIM kompaniya uchun investitsion jozibadorlikni oshiradi. Investorlar uchun ijtimoiy mas'uliyatli biznes modeli barqarorlik va xavfsizlikni anglatadi. Bunday korxonalar risklarni boshqarish bo'yicha samarali strategiyaga ega bo'ladi va uzoq muddatli istiqbolga ega deb baholanadi. Shuning uchun ham KIM siyosatini yurituvchi kompaniyalar odatda 30 foizgacha ko'proq investitsiyalarni jalb etadi. Shu bilan birga, ijtimoiy mas'uliyatli kompaniyalar xalqaro moliya institutlari tomonidan kredit va grant dasturlariga kirishda afzalliklarga ega bo'ladi.

Uchinchi muhim jihat — KIM xodimlar motivatsiyasini oshiradi. Ijtimoiy mas'uliyatni o'z faoliyatida qo'llayotgan kompaniyalarda xodimlar o'z ishidan faxrlanadi, o'zini muhim ijtimoiy jarayonning bir qismi sifatida his qiladi. Bu esa mehnat unumdorligining ortishiga, ish joylarida barqaror muhit shakllanishiga olib keladi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, KIM siyosatini yuritayotgan kompaniyalarda xodimlarning ish joyida qolish darajasi 25 foizga yuqoridir. Natijada kadrlar almashinuvining kamayishi kompaniya uchun katta iqtisodiy tejash imkonini beradi, chunki yangi xodimlarni tayyorlash, o'qitish va moslashtirish xarajatlari sezilarli darajada kamayadi.

Korporativ ijtimoiy mas'uliyatning yana bir muhim tomoni — bu kompaniyaning ichki boshqaruv tizimiga ta'siri. KIM siyosatini joriy etish boshqaruvning shaffofligini, ochiqqligini va samaradorligini oshiradi. KIMni tizimli ravishda amalga oshirayotgan korxonalar odatda barqaror boshqaruv mexanizmlariga ega bo'ladi. Ular atrof-muhitni muhofaza qilish, mehnat xavfsizligi, inson huquqlariga rioya qilish kabi masalalarga alohida e'tibor qaratadi. Bunday korxonalar nafaqat iqtisodiy foyda, balki ijtimoiy qadriyatlar yaratish orqali jamoatchilikda ishonch qozonadi.

Ijtimoiy mas'uliyatli yondashuvning iqtisodiy foydasi moliyaviy natijalardagina emas, balki ichki menejment, xodimlar motivatsiyasi va ish unumdorligida ham ko'zga tashlanadi. KIM siyosati mavjud bo'lgan kompaniyalarda xodimlar ish joyida qolish ko'rsatkichi sezilarli darajada yuqori bo'lib, bu kadrlar almashinuvi va qayta tayyorlash xarajatlarini kamaytiradi. Boshqa tomondan, bunday kompaniyalar ijtimoiy muhitdagi ishonchni oshirgan holda, davlat va jamoatchilik tomonidan ijobiy baholanadi. KIMning iqtisodiy barqarorlikka ta'siri shundaki, u qisqa muddatli foyda ortidan quvish o'rniga, uzoq muddatli strategik ustunliklarni ta'minlaydi.

Masalan, ekologik toza texnologiyalarga sarmoya kiritish, mahalliy jamoalarni qo'llab-quvvatlash yoki xodimlar salomatligini yaxshilashga yo'naltirilgan dasturlar nafaqat ijtimoiy obro'ni oshiradi, balki xarajatlarni optimallashtirish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirish orqali iqtisodiy foyda ham keltiradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, CSR siyosatini faol yuritgan kompaniyalar umumiy bozor qiymatini o'rtacha 6 foizga, daromadini esa 20 foizga oshirishga muvaffaq bo'lgan.

Shu bilan birga, KIMning iqtisodiy ta'sirini baholashda ayrim cheklovlar ham mavjud. Barcha kompaniyalarda natijalar bir xil bo'lmaydi, chunki iqtisodiy samaradorlik ko'plab omillarga — tarmoq xususiyatlari, kompaniya hajmi, strategik boshqaruv yondashuvlari va hududiy farqlarga bog'liq. Shunga qaramay, so'nggi yillarda o'tkazilgan meta-tahlillarga ko'ra, 92 foiz ilmiy tadqiqotlar KIMning iqtisodiy jihatdan foydali yoki kamida neytral ta'sirga ega ekanligini tasdiqlagan.

Shuningdek, korporativ ijtimoiy mas'uliyatning iqtisodiy ahamiyati korxonaning uzoq muddatli rivojlanish istiqbollari bilan bevosita bog'liq. KIM siyosatini faol qo'llayotgan kompaniyalar o'z biznes modelini jamiyat ehtiyojlariga moslashtirish orqali barqaror bozor talabini shakllantiradi. Bunday yondashuv iste'molchi sadoqatini mustahkamlaydi, korxonani inqiroz davrlarida ham barqaror saqlab qolishga yordam beradi. Natijada, kompaniya nafaqat moliyaviy jihatdan, balki ijtimoiy kapital jihatidan ham boyib boradi.

Bundan tashqari, xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, KIM siyosatini izchil yuritgan kompaniyalar xalqaro bozorda yuqori baholanishga ega bo'ladi. Masalan, Yevropa va AQShda ijtimoiy mas'uliyatli kompaniyalar aksiyalarining o'rtacha bozor qiymati boshqa kompaniyalarnikiga nisbatan 5–7 foiz yuqori bo'lgan. Bu investorlar uchun ishonchli signal bo'lib xizmat qiladi, chunki KIM mavjud bo'lgan muhitda korxonaning uzoq muddatli istiqboli barqaror deb baholanadi.

Umuman olganda, KIM siyosatini tadbirkorlik faoliyatiga kiritish nafaqat iqtisodiy jihatdan foydali, balki ijtimoiy barqarorlik va ekologik xavfsizlikni ta'minlashda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli, zamonaviy biznes modellarida KIM strategiyasi korxonaning asosiy muvaffaqiyat omillaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Bu yondashuv orqali tadbirkorlik subyektlari o'z iqtisodiy natijalarini yaxshilash bilan birga, jamiyatga ijobiy ta'sir ko'rsatish imkoniyatiga ega bo'lmoqda.

Korporativ ijtimoiy mas'uliyatni rivojlantirish O'zbekiston iqtisodiyotining barqarorligi uchun ham muhim yo'nalishdir. So'nggi yillarda mamlakatda ijtimoiy javobgarlik siyosatini rag'batlantirishga qaratilgan qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Ko'plab milliy kompaniyalar o'z faoliyatida ijtimoiy loyihalarni yo'lga qo'ymoqda, xayriya, ekologiya, ta'lim va sog'liqni saqlash sohalariga investitsiyalar yo'naltirmoqda. Bu nafaqat jamiyat farovonligini oshiradi, balki milliy brendlarning xalqaro miqyosda e'tirof etilishiga ham xizmat qiladi.

Shunday qilib, korporativ ijtimoiy mas'uliyat nafaqat axloqiy majburiyat, balki zamonaviy biznes uchun iqtisodiy zaruratga aylangan. KIM korxonalarga daromadni oshirish, risklarni kamaytirish, mijoz va investor ishonchini mustahkamlash, raqobatbardoshlikni oshirish hamda ijobiy ijtimoiy imidjni shakllantirish imkonini beradi. Shu bois, har bir tadbirkorlik subyekti uchun ijtimoiy mas'uliyatni o'z biznes strategiyasiga kiritish uzoq muddatli muvaffaqiyat kalitidir.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Chipriyanov, M., Chipriyanova, G., Krasteva-Hristova, R., Atanasov, A., & Luchkov, K. (2024). *Researching the Impact of Corporate Social Responsibility on Economic Growth and Inequality: Methodological Aspects*. Journal of Risk and Financial Management, 17(12), 546.
2. Anisiewicz, U. (2023). *Corporate social responsibility in relation to the economic dimension of socio-economic relations*. Journal of Modern Science, 12(2), 135–147.
3. Katenova, M. (2024). *Corporate Social Responsibility and Firm Performance*. International Journal of Management and Economics, 10(3), 78–91.
4. Lopez, B. (2022). *The Impact of Corporate Social Responsibility Strategy on Sustainable Business Dimensions*. Journal of Business Research, 150(4), 225–236.
5. Khan, M., & Ahmed, S. (2024). *The Role of Corporate Social Responsibility in Enhancing Organizational Competitiveness*. Economic Studies Review, 19(5), 102–118.
6. Rahmonov, A. (2023). *O'zbekiston korxonalarida korporativ ijtimoiy mas'uliyatni amalga*

oshirishning iqtisodiy samaradorligi. O'zbekiston Iqtisodiy Tadqiqotlar Jurnal, 7(2), 65–72.

7. Mamatova, N., & To'xtaboyeva, D. (2024). *Korporativ ijtimoiy mas'uliyatning milliy iqtisodiyotga ta'siri*. Iqtisodiyot va Innovatsion Texnologiyalar Jurnal, 9(1), 44–53.